

Шабанов Д. М., здобувач ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ІСТИНА ЯК ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ ІДЕАЛ

Проблема істини є основною для гносеології, оскільки питання про те, що є істина, чи досяжна вона і які її критерії – це питання про здатність до пізнання людиною світу, засоби отримання достовірного знання. У філософії встановлення істини є одним із головних завдань. Гносеологічних проблем торкалися представники різних філософських шкіл.

В античності була висунута концепція відповідності. Істину вбачали в інтерпретації існуючих речей через прояви відповідної ідеї або форми. Зокрема Сократ стверджував, що він знає тільки те, що нічого не знає. Цей мудрий афоризм давньогрецького класика звісно стосувався й питання про істину. Адже якби хтось пізнав істинне положення речей до кінця, то пізнав би і сутність буття, тим самим наблизившись до чогось надлюдського. Напевно, Сократ був одним із перших мислителів, хто визнав своє безсилля перед істиною, але тим самим він до неї й підійшов найближче [1].

У середньовічній філософії істина визначалась у відповідності до релігійної парадигми (християнського, мусульманського, юдейського тощо вченнях про Слово Боже як Логос).

У Новий час як справжнє знання розглядали як інформацію, відомості, що містяться в почуттях або в ідеях.

Неоднозначність розуміння істини характерна для новітньої філософії. В ХХ столітті аналітики спочатку дотримувалися кореспондентської теорії істини: наукові судження й умовиводи повинні відповідати дійсному стану справ, але потім стали говорити, що ця відповідність повинна бути узгоджена з низкою угод (конвенцій), зокрема, з дотриманням вимоги взаємного узгодження, внутрішньої несуперечності висловлень у системі знання, тобто концепція відповідності була доповнена когерентною концепцією істини.

Прагматична концепція істини визначає істину як корисність знання, його ефективність. Але фактично тут встановлюється відповідність знань не дійсності, а «кінцевому результату», під яким розуміється корисність даного твердження для дії, але й це не є гарантією істини.

За розповсюдженням тлумаченням ці три концепції істини не скасовують, а доповнюють одна одну. Яка з них буде більш значуща, залежатиме від конкретних ситуацій: для математика, наприклад, – когерентна, для фізика – кореспондентська, а для техника – прагматична тощо. Сходяться науковці також у тлумаченні істини, яка в кожному напрямку дослідження має спільні універсальні характеристики: об'єктивність і суб'єктивність, абсолютність і відносність, абстрактність і конкретність.

Для з'ясування ролі істини в пізнанні важливо розуміти, що пізнання – це специфічний вид духовної діяльності людини, процес осягнення нею навколишнього світу, одержання й накопичення знань. Основна мета пізнання – досягнення істини. Пізнати предмет – означає виявити його сутність, яка ніколи не лежить на поверхні, відтворити в знанні об'єкт таким, яким він існує незалежно від людини, тобто об'єктивно. У цьому значенні говорять про об'єктивність істини. Але якщо за своїм джерелом, істина об'єктивна, то за формою вона завжди суб'єктивна. Адже істинне знання існує тільки через людину й виражається у формі понять, уявлень, законів, теорій, категорій, вироблених людьми.

Істина – достовірне знання, що існує саме по собі, незалежно від того, яким його представляє людина, це правдиве, об'єктивне відображення дійсності у свідомості людини. Істина розуміється не як сталий, раз і назавжди отриманий результат, а як процес людського осягнення світу. Істина буває абсолютною й відотною. Абсолютна істина – це

незаперечне, вичерпне знання, знання, яке не може бути змінене в ході подальшого пізнання, абсолютне, вичерпне знання про все, що було, є й буде, кінцева мета людського пізнання, до якого рухається людство. Вона практично недосяжна, оскільки людям властиво критичне мислення, яке необхідне для наукового пізнання.

Знання, отримані на шляху до абсолютної істини, називаються відносними, тобто такими, що вимагають уточнення. Відносна істина згодом може стати абсолютною, а може виявитися оманю. Омана – це не неправда, це знання, яке на даний не відповідає реальності, але приймається за істину. Категорії істини й омани – ключові в теорії пізнання, що виражають дві протилежні, але нерозривно зв'язані сторони єдиного процесу пізнання. Головним критерієм істини є практичний досвід. Будь-яка діяльність людини пов'язана з можливістю помилок та невірних думок і дій. Якби людина, припинила б пізнавати незвідане, то отримати істину стало б неможливо. Адже пошук істини завжди починається з незнання, яке людина прагне перетворити у вірне знання, тобто істину. Відтак кожний із нас робить помилки на шляху до неї. Тут омани слід відрізнити від неправди – навмисного викривлення істини.

Коли ми засвоюємо навчальний матеріал, завжди відпрацьовуємо застосування отриманих теоретичних знань на практиці. Припустимо, вчитель розповів про якісь нові факти і зазвичай учні на питання вчителя, чи всім зрозуміла тема, відповідають позитивно. Однак, коли справа доходить до практики, то зазвичай не для кожного ця істина відкрита. Якщо ми не будемо перевіряти теоретичні знання на практиці, у тому числі й роблячи помилки, то не прийдемо до істини. Таким чином, саме через практичну діяльність, у ході якої відбувається процес пізнання, людина здатна прийти до істини, адже не даремно говориться: «Не помиляється той, хто нічого не робить».

У процесі пізнання прийнято виокремлювати такі основні форми як суспільне виробництво, соціально-політичну й науково-експериментальну діяльність. Практика як критерій істини виступає ідеалом теорії і забезпечує подальший розвиток знань. Таким чином, практика й знання знаходяться у взаємодії. У складному ланцюзі людських дій практика виступає стосовно пізнання то як причина, то як наслідок.

Отже, істина у філософії – це абстрактне поняття, яке використовується для опису процесу пізнання. У сучасній гносеології поняття істини, загалом, вживається з одного боку набагато ширше, а з іншого – конкретніше, тому й стає складніше відповісти на запитання, що із себе представляє істина.

Людина не може жити й розвиватися, не пізнаючи, не порівнюючи свої суб'єктивні образи з тим, що відбувається навколо неї. Істина – це вичерпна інформація про певний, конкретний об'єкт, яку можна отримати, під час інтелектуального осмислення, збагнення людиною. Прагнення до досконалості змушує людину продовжувати процес пізнання, одна з найважливіших функцій якого – формування об'єктивних знань про дійсність, які фіксуються й розвиваються в таких формах наукового пізнання, як наукові факти, наукові поняття, наукові принципи, закони, гіпотези, теорії. Істина вимагає доказів, пояснень, коли факти оцінюються з позицій законів, теорій і, водночас, вимагає розуміння, яке являє собою інтерпретацію на основі вчинків і соціальних дій людей. Наука має справу з достовірним знанням, тобто системою знань, методів, принципів, теорій, що синтезуються в єдину наукову картину світу.

Таким чином, варто визнати, що істина здавна і дотепер – недосконале знання. Вона продовжує формуватися у зв'язку з розвитком людської цивілізації, зміною й удосконалюванням способу отримання знань. Тому з упевненістю можна сказати, що питання про істину буде хвилювати ще не одне покоління, «а перед наукою постає нагальне завдання перетворити світоглядне знання, в ідеалі, на розумне» [2, с. 93].

На мою думку, істина у кожного своя. Адже наш людський розум, мислення завжди скептично оцінює інформацію, навіть якщо в нас «на руках» будуть докази й факти, все рівно будемо мати якусь невпевненість. Поняття кінцевої або незмінної істини – усього лише ілюзія. Будь-який об'єкт пізнання – невичерпний, він змінюється, має безліч

властивостей і поєднаний нескінченим числом зв'язків з навколишнім світом. Тож, кожний рівень пізнання обмежений рівнем розвитку суспільства і науки.

Список використаних джерел

1. Платон. Парменід / Теетет / Кратіл / Горгій / Аполлогія Сократа // Діалоги / Пер. з давн.-гр. Й. Кобів, У. Головач, Д. Коваль, Т. Лучук, Ю. Мушак; передм. В. Кондзьолки. 2-ге вид. Київ : Основи, 1999. 395 с.

2. Киселиця С. В. Знання і віра в контексті морального вибору індивіду // *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Історія, економіка, філософія»*. Випуск 18 / Гол. ред. Ю. І. Терещенко. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.91-99. URL: <http://journals.urau/index.php/2412-9321/article/view/64412/59821> (дата звернення 13.05.2022)

Шак А. І., здобувач вищої освіти 2 курсу гр. БА-201

Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент,

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

МУДРІСТЬ У ЛЮДСЬКОМУ ЖИТТІ

Що таке мудрість і чи існує вона в нашому житті? Епіграфом до міркування візьмемо мудрі слова нашого Пророка Т. Г. Шевченка: *«Один у одного питаєм, нащо нас мати привела? Чи для добра? Чи то для зла? Нащо живем? Чого бажаєм? І, не дознавшись, умираєм, А покидаємо діла...»* [1].

Мудрість ще з давніх часів користується великим авторитетом в людському суспільстві, тому мудрість як суспільне явище завжди була в полі зору як самих філософів, так і науковців в цілому. Актуальність даної теми і на даний час є досить значною, тому що мудрість як філософський феномен – це форма духовно-практичного осмислення дійсності, з'ясування причин, тенденцій розвитку всього сутнісного, передбачування наслідків цього розвитку на основі поєднання інтелекту та практичного досвіду. Усі батьки мріють аби їх діти вирости не тільки здоровими, а й мудрими. Особисто я, як здобувач вищої освіти НУ «Чернігівська Політехніка», завжди прагну перейняти досвід та мудрість своїх викладачів, адже вони бажають, щоб учні стали мудрими та своїми знаннями перевершили вчителя.

Посилаючись на твердження істориків філософії України в ХХ ст. в Радянському Союзі, країною править так зване «мудре керівництво», яке приймає виключно «мудрі рішення» навіть тоді, коли вони суперечили елементарному глузду. Історія філософії свідчить про те, що мудрість займає провідне місце діяльності найвидатніших особистостей світу. З погляду релігійної філософії мудрість людям «дається богом» як при народженні, так і при проходженні обрядів.

Крім цього, деякі напрямки сучасної філософії заперечують існування мудрості, тримаючись думки про те, що людина є абсурдною та немудрою істотою, а саме екзистенціалізм. На мою думку, мудрість розуміється по-різному в сучасній філософській думці, але й певні філософські напрямки заперечують існування мудрості як предмета мудрості та аналізу. Якщо мудрість проявляється у поміркованості чи ерудиції, тоді цілком логічним буде висновок екзистенціалістів, що ніякої мудрості і не існувало. Можна зробити висновок про те, що поміркованість виявляється шкідливою, там де потрібна рішучість. Не забуваємо про велике значення досвіду в структурі мудрості.

Досвід – це сукупність навичок, які людина набуває в ході свого життя. Я вважаю, що мудрість в філософії розуміється як життєвий стан і явище людського буття, що характеризується єдністю досвіду, цінностей, знань та переконань, котрі вказують на життєву лінію людини.

Одну з найважливіших ролей в житті кожної людини відіграють знання. Знання – це інформація про світ, про те, що в ньому є, про причини, зв'язки та певні закони існування речей та явищ, про їх зміст, властивості і дію, функцію серед інших речей світу. Мудрість не обмежується тільки знаннями досвідом.